

SETSWANA PUOTLALELETSO YA NTLHA: PAMPIRI YA II
SETSWANA FIRST ADDITIONAL LANGUAGE: PAPER II

Nako: 2½ Diura

Maduo: 100

ELA TLHOKO

1. Pampiri e, e na le ditsebe di le 5. Tsweetswee netefatsa gore pampiri ya gago e feletse.
 2. Pampiri e, e na le dikarolo di le PEDI:

KAROLO YA A: Dikwalo tsa Porouse (60)
KAROLO YA B: Dikwalo tsa Tirisano (40)
 3. Araba dipotso tsotlhe ka Setswana, o dirisa tshwaraganyo le kgaoganyo ya mafoko, mopeleto le mareo a a kannweng ke Lekgotla la Bosetšhaba la Puo ya Setswana.
 4. Botswerere mo kwalong, peong ya mabaka le mo thulaganyong ya dintlha, bo tla go tswela molemo.
 5. Botlhaswa le mokwalo o o sa buisegeng di tla go jela maduo.
 6. Araba dipotso di le THARO fela go tswa mo go tse TLHANO tse di boditsweng.
 7. Dipoelothuto tsa bobedi, boraro le bone: **Go buisa le go lebelela/bogela; go kwala le go tlhagisa; gammogo le tirisano ya puo.**
-

KAROLO A DIKWALO**Mo karolong e, araba potso e le NNGWE fela ya tse PEDI tse di boditsweng.****POTSO 1****1.1 POROUSE MATHATA A BOTSHELO: Z. S. Kotsokoane**

1.1.1 Buisa temana e e latelang, morago o arabe dipotso:

A feğa a šadikanya matlho kgang ya loso e mo ngwaile lebadi. Ba dumelelana gore ba tla ratisana botshelo, ba gomotsana, ba tshedisana dinokana di tletse. Puo ya bona ya wediwa ka gore, o tla ya go itumedisiwa go wetsa maitumelo a letsatsi leo la letlepu kwa ntlong ya Palo. Babogedi ba phatlalala ga iwa ka magoro. A laelane le Gaontebale a sa itse gore le ene o ithwaletse lenyebi. Ba tsena mo mmileng o o moabula ba tlhamalala le one a mo tshwere ka seatla se se bothitho. Ba goroga ka mo ntlong ya palo ya 333 e kwadilwe ka kgotlo e e manyedinyedi. Lobone lwa motlakase lo lo fa pele ga yone lo eme motloutlo jaaka moswa-o-eme o fothilwe dikala. Lo obile tlhogo e e sepapetla e e seruthu.

A lotlolola a twatlametsa talamane ya ntlha. A mo laela go nama a sa dutse tlhologo e mmita. Bontle jo bo neng bo mo dikaganyeditse a le matobetobe, mabosebose a didulo tse di matshwaro a a maphatsiphatsi. Bophepa bo supa gore ntsi ga e ke e nna le tšhono ya go di kotama.

- (a) Ke mang yo o šadikanyang matlho? (1)
- (b) O dumelana le mang gore ba tlaa ratisana botshelo? Neela leina la gagwe la nnete. (2)
- (c) Ka dintlha di le pedi, neela tshobotsi ya moanelwa yo o mo neetseng mo go (a). (2)
- (d) Moanelwa yo o mo neetseng mo go (b) o matlhomantsi. Ganela kgotsa o dumele mme o tshagetse ka dintlha tse pedi go tswa mo pading. (3)
- (e) Tlhalosa ntlo ya palo 333 go ya ka nopollo e. (4)
- (f) O tlhologanya eng ka mafoko a 'A šadikanya matlho, kgang ya loso e mo ngwaile lebadi'? (3)

1.1.2 "Nyalo ... ga ke e beye sebete. Ikileleng gonne le lesika la ditshwenyana tse di boboa bo ntlha."

Tlhalosa botshelo jwa ga Kedibone mo lenyalong la gagwe go netefatsa mafoko a mmui. Ke mang mmui wa mafoko a? O ne a bua le mang? (15)

- 1.1.3 Buisa nopollo e e latelang, mme morago o tlhalose ka moo go tenega le mowa wa go ipusolosetsa di amileng matshelo a ga Ditsshelenyana le Thuanyo ka teng.

"A tloga a mo lopa gore ba rapele thapelo ya boitshwarelo. Mmamogoloagwe a lopa Modimo gore o itshwarele Kedibone fa a ne a sa baya ngwana wa gagwe gope mo botshelong ba gagwe a ba a mo itlebola jaaka noga e itlebola. A kopa Modimo gore o itshwarele Mmabothata fa a ne a bolaya Thuanyo a ba a ngwegela legae a tobea le naga. A kopa Modimo gore a itshwarele Serelebeng fa a ne a bolaya Ditsshelenyana. A kopa Modimo gore a ba tiise mo tumelong."

(10)

- 1.1.4 Ka dinako dingwe lorato lo ka go sotla maikutlo.

Sedifatsa ntlha e, o lebile bakapelo ba babedi ba ga Mmabothata.

(20)

KGOTSA

1.2 PADI *MOIPOLAI: I. S. Lesityane*

- 1.2.1 Buisa temana e e latelang, morago o arabe dipotso:

Fa a bua ntlha ya bofelo, Ntlhaapelo o ne a leba kwa godimo mme a ingwaa seledu. Mo pelong o ne a ntse a re, "o simolotse morutegi ka ditiro tsa borutegi. Mo ditekong, o sa le a tloga a ntse a tsaya maemo a ntlha le go fitlha gompieno jaana".

"Jaanong rra, ke ne ke re ngwana o mo mophatong wa bofelo. O na le mpho ya Modimo le boboko jwa thuto. Mo motseng o wa Kweneng, ga go na barutegi. Fa Moipolai a ka ya sekolong, a ka nna morutegi wa ntlha mo motseng o, wa ba wa sala o ikgantsha ka ena. Tsaya fela dinamanyane di se kae o di neele maburu mme o ise mosimane sekolong. O ka mo isa sekolong go ithutela bolemisi. Fa a ntse jalo, o tlaa ruta bagaabo go tihabolola leruo le go somarela mmu. Sekolo sa thuto e, se teng ntlheng ele ya Taung. O ka nna wa mo isa sekolong a ya go ithutela boruti. O na le kgatlhego e ntsi thata mo go tsa bodumedi. Ke ka moo o neng o mo utlwa a leka go go tlhalosetsa ka ga mosweu yole, yo o mo sefapanong fela fa o ka bo o mo neile sebaka, wa se ka wa mo konopa ka lore. Sekolo sa boruti se fela fa Marang, magareng ga Phokeng le Tlhabane."

- (a) Ntlhaapelo o ne a bua le mang? Neela leina la gagwe. (1)
- (b) Ke mang yo o saleng a tloga a tsaya maemo a ntlha le go fitlha jaana? (2)
- (c) Ke eng se se tlhodileng puisano e? Tlhalosa ka bokhutshwane. (4)
- (d) Kweneng ke motsesetoropo kgotsa motseselegae? Tshegetska karabo ka lebaka go tswa mo pading e. (3)

(e) A mmuisiwa o feleleditse a rekisitse dinamanyana di se kae? Tlhalosa ka bokhutshwane. (3)

(f) Goreng mmuisiwa a sa dumele gore go na le morutegi yo o ka mo rutang ka kgomo? Tlhalosa ka dintlha di le pedi. (2)

1.2.2

"Monna nte re tlogele. Mosimane yo o ntseng o mmabatsa yo, ngwana wa ga mogolole tota, e seng wa ntete foo. Mogolole ga se motho. Ke motho ka batho ba botlhokwa."

Mmui wa mafoko a ke mang, o bua ka ga mang? Tlhalosa ka moo mmuiwa a fitlheletseng dikgomo tsa gagwe ka teng, le gore dikgomo tse di thusa jang lelapa la gagwe. (15)

1.2.3 Buisa nopollo e e fa tlase mme morago o tlhalose ka bokhutshwane se se tlhodileng puisano e, le gore diforomo di feletse kae, lebaka la seo e le eng? Fa o ka bo o le Moipolai, o ne o ka dira eng ka tiragalo e go bona se o se batlang?

Monna tlamakanya o ye morakeng. Mo malatsing a se kae ke tla be ke le koo. Ke fithele tsothe di apare tshiamo. Wena, lere kwano dipampiri tseo. Ke tla ya fa go Sematshe fale gore a mpusetse. Wena o tlike go itlhamela dipuo tsa maaka, ga ke go rutiwe, ke go itse sentle. Tlhaloganyo ya ga Monosi e ne ya direla ka pele. Teng foo, o ne a setse a logile leano la gore o tlaa ya ka bokhukhuntswane kwa ga Sematshe, gore a mo kope go pota ka fa letlhakoreng la gagwe. O ne a ya go kopa gore fa a sena go buisa dipampiri a tsenye mafoko a kgothatso. O ne a di mo naya ka kgopolonyana le tsholofelonyana ya gore mafoko a sa ntse a ya go sekasekwa. E rile go di re tla! A di gagola a di latlhela mo molelong. Mosadi wa batho o ne a keketla keledi ya kutlobotlhoko, mme a itidimalela. (10)

1.2.4 "Ngwana yo o sa utlweng molao wa batsadi o tlaa utlwa wa manong."

O inyalanya le seane se, tlhalosa botshelo jwa ga Moipolai go simolola fa a kopana le Makgaola. (20)

60 maduo

KAROLO B DIKWALO TSA TIRISANO**POTSO 2 LEKWALO LA BOTSALANO**

Araba e le NNGWE FELA ya dipotso tse di latelang, e leng 2.1 kgotsa 2.2. Karabo ya gago e felele fela mo tsebeng e le nngwe, ke gore e nne boleele jwa mafoko a le 150–200 fela.

- 2.1 Sekolo sa lona se ne se rulaganyeditse barutwana ba mophato wa lesome le bobedi dithutotlaleletso tsa dikgakololo. Jaaka o ne o le yo mongwe wa baithuti bao, kwalela mogokgo wa gago, o mo tlhalosetse gore o ka se kgone go tsenela dithuto tse ka gonne o tshwanetse go ya go dira karo kwa bookelong ka nako eo. (30)

KGOTSA

- 2.2 Ke wena yo mogolo ka fa lelapeng e bile o tlhokometse bonnakaago ka bagolo ba dira kwa Gauteng, mme ba tla gae mafelo a kgwedi. Yo mongwe wa bonnakaago o lala a sasanka masigo a sa robale gae. Kwalela malome wa gago lekwalo, o mo kope go tla go mo kgalemela. (30)

POTSO 3 DIKWALO TSE DIKHUTSHWANE LE TSE DILEELE

O moeteledipele wa mokgatlho wa baithuti mo sekolong sa lona, se se itemogelang palo e e kwa godimo ya boimana le tiriso ya diritibatsi. Lo dirile konsarata e maikaelelo a yona e leng go lemosa barutwana ka ga ditlamorago tsa boimana le kotsi ya tiriso ya diritibatsi. Kwala potsotherisano magareng ga gago le mmegadikgang wa lokwalodikgang la selegae.

- (Boleele jwa sekwalwa sa gago se akaretsa kagego e ka nna ya matseno, mmele le bokhutlo bo nne mafoko a a magareng ga 120–150.) (10)

40 maduo

Maduo otlhe: 100